Möhtəşəm quruculuğun böyük hamisi

Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə tarixi yaddaşımız olan abidələrin bərpası uğurla davam edir

Xalqımızın əsrlərin qovuşağından qaynaqlanan tarixi-mədəni irsinə, abidələrə, məbədlərə, sirli-soraqlı qalalara, məscid və mədrəsələrə, yerli memarlıq abidələrinə, milli adət-ənənələrimizə həmişəyaşarlıq bəxş edən, habelə xeyirxahlığı, imkansızlara, kimsəsizlərə, yaşamaq eşqi ilə üzünü xeyriyyəçilərə tutan xəstələrə, vətən və xalq qarşısında xidməti olanlara yardım ilə dünyada böyük hörmət və nüfuz qazanan Heydər Əliyev Fondu xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin ideyaları əsasında formalaşıb. Bəşəri və müqəddəs missiya daşıyan bu fonda Mehriban xanım Əliyeva rəhbərlik edir.

Hazırda respublikamızın ərazisində 6300-dən artıq tarix və mədəniyyət abidəsi mövcuddur. Çıxışlarının birində "Biz tarixi keçmişimizə nəzər salarkən ulu babalarımızın yaratdığı və indiyə qədər yaşayan abidələrlə, qalalarla, şəhərlərlə, heykəllərlə, yollarla - yaradılan hər bir şeylə fəxr edir və bunları yaradanları daim xatırlayır, onlara öz minnətdarlığımızı bildiririk" deyən Ümummilli Lider Heydər Əliyev hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə bu abidələrin mühafizə, bərpa, konservasiya, tədqiqat və təbliğat işlərinin təkmilləşdirilməsini bir vəzifə olaraq qarşıya qoymuşdur.

Ulu Öndərin xalqımızın xoşbəxt gələcəyi və ölkəmizin müstəqilliyi uğrunda nələr düşündüyünü, nələr hiss etdiyini, nələr planladığını Prezidentimiz İlham Əliyev qədər Mehriban Əliyeva da bilirdi.

Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarının həyata keçirilməsi, ölkəmizin gələcəyi ilə bağlı arzularının reallığa çevrilməsi missiyası Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilir.

Bu irsi Mehriban xanım Əliyeva da Ulu Öndərin ideyaları işığında formalaşdırdığı Heydər Əliyev Fondu tərəfindən yaşadır və inkişaf etdirir. Azərbaycanın tarixi-mədəni abidələrlə, qalalar, məscidlər, məbədlər və s. ilə zəngin ərazilərindən biri də Ermənistan silahlı birləşmələrinin 30 ilə yaxın işğal altında saxladığı Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgəsi olmuşdur.

Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin "dəmir yumruğ"u və şanlı Azərbaycan Ordusunun qəhrəmanlığı sayəsində bu ərazilər 2020-ci il noyabrın 8-dən erməni işğalından azad olunub. Görünən odur ki, ərazilərimiz işğal altında olanda burada ermənilər vandalizm və tarixi abidələrimizə qarşı soyqırımı siyasəti həyata keçiriblər. Qarabağ və ona bitişik rayonlarda 13 dünya əhəmiyyətli - 6 memarlıq və 7 arxeoloji, 292 ölkə, 330 yerli əhəmiyyətli memarlıq, arxeoloji, bağ, park, monumental və xatirə abidələri, sənət nümunələri məhv edilib. Həmçinin bu ərazilərdə 40 mindən artıq əşyanın toplandığı 22 muzey, yüzlərlə mədəni-maarif müəssisəsi qəsdən dağıdılıb. Vandallar 30 illik işğal dövründə məscidlərimizi, ziyarətgahlarımızı, qəbiristanlıqlarımızı tar-mar ediblər. Tariximizə iddia edə bilmədikləri məqamlarda yer adlarımızı, toponimlərimizi dəyişdirib, uydurma adlar qoyublar. Xalqımızın tarixi yaddaşını yox etmək, qədim Azərbaycan torpaqlarında türk-müsəlman mədəniyyətinin izlərini silmək üçün hər cür vəhşiliyə əl atıblar.

Tarixi-mədəni irsin, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, həmçinin dini ziyarətgahların, maddi-mədəniyyət abidələrinin bərpası və mühafizəsi Azərbaycan Prezidenti və Heydər Əliyev Fondu tərəfindən xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılır. Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş bu siyasət işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda da uğurla davam etdirilir. Bu gün qətiyyətlə demək olar ki, 30 ilə yaxın erməni əsirliyində qalmış Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdakı dini-mədəni abidələrimiz üçün intibah mərhələsi başlayıb.

Dövlət başçısının müvafiq fərman və sərəncamlarına, eləcə də Heydər Əliyev Fondunun layihələrinə əsasən, aidiyyəti şirkət və qurumlar ötən müddətdə bir sıra tarixi abidələrin bərpa və konservasiyasını həyata keçiriblər, hal-hazırda da bu istiqamətdə işlər davam etdirilir. Tikinti, quruculuq və bərpa işləri gündən-günə yeni vüsət alır.

29 il işğal altında olan və üç il əvvəl düşməndən azad edilən ölkəmizin mədəniyyət beşiyi, "Qafqazın konservatoriyası" hesab edilən Şuşa şəhərinin ərazisi qədim abidələrlə zəngin olmuşdur. Təəssüf ki, 1992-ci il mayın 8-də Şuşa düşmən tərəfindən işğal ediləndən sonra şəhərdə tarixi-mədəniyyət abidələri yerlə yeksan edilmişdir. İşğalın davam etdiyi 29 il ərzində burada memarlıq abidəsi sayılan 170-dən çox yaşayış binası, 160-dək mədəniyyət və tarixi abidə, 22 ümumtəhsil məktəbi, 7 uşaq bağçası, 8 mədəniyyət evi, 14 klub, 2 kinoteatr, 3 muzey dağıdılmış, məbəd və məscidlər təhqir edilmiş, 20 kitabxana yandırılmışdır.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın dəstəyi ilə Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafında böyük xidmətlər göstərmiş, professional vokal məktəbinin təşəkkülü və təkamülündə mühüm rol oynamış Xalq artisti Bülbülün Şuşa şəhərindəki ev-muzeyi əsaslı bərpa edilmiş, muzeyin həyətində büstü qoyulmuşdur. Bu müqəddəs məkanın açılış mərasimində Prezident İlham Əliyevin, eləcə də birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı, habelə musiqi mədəniyyətimizə olan diqqət və qayğıları ictimai rəydə rəğbətlə qarşılanmışdır.

Şuşada bərpa olunan tarixi-mədəni abidələr sırasında Ulu Öndər Heydər Əliyevin qədirbilənliyi və şəxsi təşəbbüsü ilə ucaldılmış görkəmli Azərbaycan şairi və ictimai xadim Molla Pənah Vaqifin məqbərəsinin xüsusi özəlliyi var. Xatırladaq ki, 1967-ci ildə Heydər Əliyev Şuşada olarkən Vaqifin məzarını ziyarət etmək istəmiş, lakin məzarı tapa bilməmişdir. Onun göstərişi ilə məzar tapılmış və Heydər Əliyev yaxşı vəziyyətdə olmayan məzarı ziyarət etmişdir. Ulu Öndər Vaqifə layiq bir görkəmdə abidə inşa olunması üçün tapşırıqlar vermişdir. Vaqifin məzarı üzərində 1980-1981-ci illərdə abidə və türbə tikilmişdir. Burada M.P.Vaqifin Şuşa həyatını əks etdirən 80-ə yaxın eksponat sərgilənmişdir. 1982-ci ilin yanvar ayında Heydər Əliyevin iştirakı ilə məqbərənin təntənəli açılışı olmuşdur.

Ulu Öndər Şuşada şairin məqbərəsi ilə yanaşı, Şuşa Poeziya Evinin də açılışında və orada keçirilən Vaqif Poeziya Günlərində iştirak etmişdir. Təəssüf ki, bundan 10 il sonra, 1992-ci il mayın 8-də Şuşa erməni silahlı birləşmələri tərəfindən işğala məruz qalmış və məqbərə erməni vandalları tərəfindən dağıdılmışdır.

2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində Müzəffər Azərbaycan Ordusunun şanlı qələbəsindən sonra, 39 il əvvəl məqbərənin açıldığı gündə - 2021-ci il yanvarın 14-də Şuşa şəhərinə səfəri zamanı Vaqif türbəsini ziyarət edən Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə burada təmir-bərpa və yenidənqurma işlərinə başlanıldı. Bu işlər Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın şəxsi nəzarətində oldu. 2021-ci ilin mart ayından başlayaraq türbə ilkin mərhələdə konstruktiv müayinədən keçirilərək, tələb olunan hissələr üzrə gücləndirmə tədbirləri araşdırıldı və bu çərçivədə işçi layihələr hazırlandı. İşçi layihələr əsasında xarici mütəxəssislər tərəfindən təyin edilən xüsusi kimyəvi materiallarla bərpa işləri yerinə yetirildi, korroziyaya qarşı əlavə tədbirlər görüldü. Eyni zamanda abidənin dam örtüyü yenidən quruldu.

2021-ci il avqustun 29-da Şuşada görkəmli Azərbaycan şairi və ictimai xadim Molla Pənah Vaqifin muzey-məqbərə kompleksinin təmir-bərpa və yenidənqurma işlərindən sonra dövlət səviyyəsində açılışı oldu. Bir gün sonra - 2021-ci il avqustun 30-da Şuşada Vaqif Poeziya Günlərinin açılış mərasimində çıxış edən Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Vaqifin məqbərəsi işğal edilmiş torpaqlardakı bütün digər tarixi abidələrimiz kimi erməni vandalizminə məruz qalıb, bu gün isə məqbərə tam bərpa edilib və ikinci açılışı olub.

İşğaldan azad edilən ərazilərdə erməni vandalizminə məruz qalan tarix-memarlıq abidələrindən biri də Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi İmarət kompleksidir. Burada Qarabağ xanlığının əsasını qoymuş Pənahəli xanın və xanlıqda müxtəlif illərdə hakimiyyətdə olmuş İbrahimxəlil xanın və onun oğlu Mehdiqulu xanın qəbirüstü türbələri, həmçinin Mehdiqulu xanın qızı Xurşidbanu Natəvanın məzarları olub. Lakin Ağdam şəhəri işğal olunduqdan sonra İbrahimxəlil xanın türbəsi və Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi də ermənilər tərəfindən dağıdılıb.

Prezident İlham Əliyevin müvafiq tapşırığı və Heydər Əliyev Fondunun layihəsi ilə bu kompleksin bərpası işlərinə başlanılıb. Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi İmarət kompleksi üçün ilkin konsepsiya layihəsi İtaliyanın "ArtCloud Network International s.c.r.l." şirkəti tərəfindən hazırlanıb. İlkin konsepsiyaya əsasən, kompleks Pənahəli xanın sarayı, məqbərələr, kassa, məlumat mərkəzi və Qarabağ atları parkından ibarət olacaq. Pənahəli xanın sarayı bərpa edilərək interaktiv muzey kimi fəaliyyət göstərəcək.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva ötən il oktyabrın 4-də Ağdamda Pənahəli xanın sarayı və İmarət kompleksində görüləcək işlərlə tanışlıqdan sonra Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə yüksək səviyyədə bərpa edilən XIX əsr Azərbaycan romantik şeirinin görkəmli nümayəndəsi, şair, rəssam, xan qızı Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsinin açılışı olmuşdur.

Bölgədə işğal zamanı dağıdılmış və məhv edilmiş müqəddəs ünvanlardan biri də Yuxarı Gövhər ağa məscidi olmuşdur ki, qəbul edilmiş layihələrə əsasən, Heydər Əliyev Fondunun rəhbərliyi və "Paşa Holdinq"in maliyyə dəstəyi ilə məscididə bərpa işləri yüksək səviyyədə həyata keçirilib. Bu məscid ölkə əhəmiyyətli tarixi-mədəniyyət abidələri siyahısındadır. Tikilinin müəllifi məşhur memar Kərbəlayi Səfixan Qarabağidir. Bu, memarın ən yaxşı əsərləri sırasına daxildir. Məscidin minarələrinin ornamentləri və otaqların divar rəsmləri Şuşa şəhərində yaşayıb-yaratmış şair, rəssam və xəttat Mir Möhsün Nəvvab Qarabaği tərəfindən işlənib.

Məscidin daşları ilkin layihəyə uyğun olaraq dəyişdirilib. Konservasiya və bərpa işləri ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq Azərbaycan, İtaliya və Türkiyə şirkətlərinin konsorsiumu tərəfindən və "Paşa Holdinq"in maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilib.

Şuşada Qarabağın tarixini özündə yaşadan yerli memarlıq abidələrindən biri də Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılan bərpa işlərindən sonra istifadəyə verilən Mehmandarovların malikanə kompleksidir.

Zadəgan malikanəsinin qonaq otağı milliliyi nümayiş etdirir. Burada Şuşanın tanınmış zadəgan nəsilləri - Mehmandarovlara, onlarla qohumluq əlaqəsi olan Rüstəmbəyovlara, Vəzirovlara, Qacarlara aid foto və məlumatlar yer alıb. Malikanədəki otaqları milli əşyalarla yanaşı, Avropasayağı məişət əşyaları da bəzəyir.

Xatırladaq ki, Mehmandarovlar ailəsinə məxsus kompleksə böyük və kiçik yaşayış binaları, ailə məscidi və bulaq daxildir. Malikanə kompleksi, ailə məscidi və ərazidəki bulaqda təmir-bərpa işlərinə 2021-ci ilin oktyabrından başlanılıb. Evin və məscidin dam örtükləri orijinala uyğun quraşdırılıb, tavanlar bərpa olunub və rənglənib, qapı və pəncərələr qoyulub və digər işlər görülüb. Bərpa işləri zamanı Mehmandarovların malikanə kompleksinə daxil olan bulaq istifadəyə verilib.

Fondun dəstəyi ilə bərpa və quruculuq işləri sırasında Şuşa şəhərində XIX əsrin sonlarında Qarabağ memarlıq məktəbinə xas olan üslubda inşa edilən yaşayış binasında görülən işlər də diqqətçəkəndir. İşğal zamanı dağıdılmış və istifadəyə yararsız hala salınmış üç yaşayış kompleksini özündə birləşdirən bu tikilidə binaların təməllərinin və divarlarının bərkidilməsi işləri aparılıb.

"Qarabağın döyünən ürəyi", "musiqi və incəsənət beşiyi" adlandırılan qədim Şuşanın hər bir daşında, hər bir abidəsində Azərbaycanın milli mədəniyyətinin notları həkk olunub. Qısa zaman kəsiyində türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi tanınan Şuşaya milli ruh qayıdıb. Əvvəllər olduğu kimi, Cıdır düzündə, Vaqif məqbərəsinin önündə mədəni kütləvi tədbirlərin yenidən keçirilməsinə başlanılıb. İşğaldan azad olunandan sonra bu şəhərdə şahidi və iştirakçısı olduğumuz bir-birindən dəyərli beynəlxalq tədbirlər, simpoziumlar, görüşlər, rəngarəng musiqi festivalları dediklərimizə bariz nümunədir.

Görünən odur ki, Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın diqqət və qayğısı sayəsində Şuşanı cənnətməkana çevirmək üçün təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilmiş və keçirilməkdədir. Erməni vandalları tərəfindən dağıdılmış və məhv edilmiş bir sıra tarixi abidələrə, heykəllərə, yerli memarlıq abidəsi hesab edilən binalara ikinci həyat verilir. Şuşada, Füzulidə, Laçında yeni mədəniyyət ocaqlarının təməli qoyulub.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın tapşırığına əsasən, Heydər Əliyev Fondu Qarabağ ərazisində ermənilər tərəfindən dağıdılan, Azərbaycan xalqının milli sərvəti olan dini abidələrin, məscidlərin bərpası üzrə layihələrin icrasına da başlayıb. Yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə bölgədəki ziyarətgahlarımızın bərpası, konservasiyası və yenidən qurulması, 32 ildən sonra Şuşada, Cıdır düzündə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən təşkil olunan "Xarıbülbül" Musiqi Festivalı, fondun təşəbbüsü ilə Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin görkəmli nümayəndələrinin əsərlərinin notlarından ibarət "Əbədi imzalar" toplusunun, "Qarabağın mədəni irsi" adlı nəşrlər toplusunun hazırlanması Azərbaycan xalqının mənəvi, tarixi, mədəni irsinin təşviqi və qorunması işinə dəyərli töhfələrdir.

Heydər Əliyev Fondunun layihələri sırasında əsas istiqamətlərdən biri də Qarabağda tədris-tərbiyə müəssisələrinin yaradılmasıdır. Məhz bu məqsədlə fond bütün imkanlarından istifadə etməklə məktəb tikintisinə daha çox diqqət ayırır. Fondun dəstəyi ilə inşa edilmiş müasir tipli məktəblər, xəstəxana, poliklinika, uşaq bağçaları, dini inanc yerlərimiz və s. möhtəşəmliyi ilə göz oxşayır. Artıq Füzuliyə, Ağalıya, Laçına, Zabuxa qayıdış başlayıb, güman ki, gələn ilin əvvəllərində şuşalılar da öz doğma yurd-yuvalarına dönəcəklər. Beləliklə, bu möhtəşəm şəhər Azərbaycanın və türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı missiyasını uğurla yerinə yetirəcək.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"